

Lietuvos jūrų uosto viršininkas, pirmasis uosto kapitonas Liudvikas Stulpinas (1871–1934)

Parengė Danutė MUKIENĖ

Liudviko Stulpino medalis. Autorius – Motiejus Narbutas

2023-aisiais sukaks 100 metų, kaip Lietuvos Respublikos Klaipėdos uosto viršininku buvo paskirtas jūrininkas Liudvikas Stulpinas (1871–1934). Kas žinoma apie jį?

Liudvikas Stulpinas (angl. *Ludwig Stulping*) – Lietuvos uosto viršininkas, jūrų tolimojo plaukiojimo kapitonas ir pirmasis Klaipėdos uosto kapitonas. Jis gimė 1871 m. gruodžio 4 d. Telšių rajono Viešvėnų seniūnijos Jomantų kaime. Beje, ši vietovė dabar garsi ne tik kaip L. Stulpino gimtinė, bet ir tuo, kad greta kaimo esančiame Jomantų miške auga du gamtos paminklai – Jomantų ąžuolas ir triliemenis ąžuolas, tad nors kaimas ir baigia sunykti (1923 m. čia buvo 60 nuolatinių gyventojų, 2011 m. – tik 5), čia turistai ir krašto istorija, gamta besidomintys keliautojai užsuka dažnai.

Liudviko tėvai buvo iš bajorų giminės kilę Kazimieras ir Juozefata Stulpinai. Šeima gyveno gana pasiturinčiai. Joje kartu su Liudviku augo dar trys Stulpinų sūnūs. Kai Liudvikui buvo 14 metų, tėvai mirė, tad vaikinui teko savarankiškai priimti sprendimą, kaip gyventi toliau. Tikėtina, kad kažkieno

(Nukelta į 8 p.)

Laivai, kuriais plaukiojo Liudvikas Stulpinas (nuo viršaus): „Birma“; laivas, kuriame L. Stulpinas dirbo kapitonu Pirmojo pasaulinio karo metais; „Lithuania“; „Russia“. Fotoreprodukcijos iš RKIC archyvo

Iš kairės: Liudvikas Stulpinas; Liudvikasa Stulpinas su šeima: žmona Veronika, sūnumis Napoleonu ir Aleksandru. Nuotraukų originalai saugomi Lietuvos jūrų muziejuje

paskatintas jis, būdamas 15 metų amžiaus, atvyko į tuo metu didelį populiarumą tarp lietuvių turėjusią Liepoją. XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais šis miestas buvo vienas iš sparčiausiai besivystančių Rusijos imperijos uostamiesčių. Liepojoje gyveno didelė lietuvių bendruomenė. Jos nariai dažniausiai dirbdavo mieste veikusiuose fabrikuose. Liudvikas pasirinko jūrininko kelią – 1885 m. įsidarbino junga (jaunesniuoju jūreivių) latvių burlaivyje „Honorina“ (liet. „Garbė“), kuris priklausė Liepojoje veikusiam Rusijos prekybos laivynui. Tokiam jaunam vaikinui čia nebuvo lengva, tačiau Liudvikas buvo kantrus, pareigingas, stengėsi pateisinti vyresniųjų pasitikėjimą, tad greitai tarp jūreivių tapo savu bei gerbiamu žmogumi. Einant metams jis dirbo ne tik latvių, bet ir estų laivuose. Po šešerių darbo metų burlaiviuose, uoste, 1897-aisiais jis tapo Liepojos uosto pasididžiavimu buvusio ledlaužio „Ledokol II“ komandos nariu. Čia jam patikėjo bocmano (denio komandos viršininko) pareigas; dabar jau Liudvikui pačiam teko vadovauti jūreiviams ir jungoms. Tais metais

tarp jūreivių jis garsėjo savo drąsa, priimamais teisingais, logika pagrįstais sprendimais.

Metams einant patirties ir žinių bagažas didėjo, tad 1899 m., kai su „Ledokol II“ komanda susiruošė į du su puse metų vykusią rusų-švedų arktinę ekspediciją, kurios maršrutas tęsėsi iki Špicbergeno salyno, Liudvikas savo sugebėjimais neabejojo.

Ledlaužyje „Ledokol II“ Liudvikas dirbo 5 metus. Eidamas bocmano pareigas, jis šiek tiek susitaupe pinigų mokslams ir 1901-aisiais, būdamas jau trisdešimties, pradėjo mokytis Liepojos navigacijos mokykloje. Ją užbaigęs, 1903 m. apsigynė ir tolimojo plaukiojimo šturmano diplomą, išlaikė tolimojo plaukiojimo kapitono egzaminus. Tuo metu jis jau turėjo šeimą, žmona Veronika jam buvo padovanojusi pirmąjį sūnų – Napoleoną.

Tapęs diplomuotu, profesionaliu jūreivių, Liudvikas dirbo Liepojos uosto valdybos Statybos skyriuje, čia įgijo uosto įrengimų ir gilinimo darbų patirties. Kiek vėliau jis buvo priimtas dirbti Liepojoje registruotame burlaivyje „Henrich Catcherina“.

Paminklas Liudvikui Stulpinui Telšiuose. Skulptorius Saulius Juchnevičius. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

1907 m., kai Rusijos Rytų Azijos bendrovė, siekdama pradėti organizuoti keliones iš Europos į JAV, įsteigė laivybos liniją Liepoja–Niujorkas, šiuo maršrutu plaukiojo laivai „Livonia“ ir „Arkonia“, vėliau – ir „Estonia“ bei „Lithuania“. Tais metais L. Stulpinas buvo priimtas dirbti garlaivio „Livonia“ jaunesniojo šturmano. Kurį laiką jam yra tekę padirbėti šturmanu ir laive „Estonia“. Buvęs šio laivo vyriausiasis inžinierius mechanikas Šlioseris yra palikęs tokius atsiminimus apie Liudviką: *„Stulpinas buvo labai mandagus. Visados korektiškas. Labai rimtai atlikdavo savo pareigas, už tai buvo visų labai aukštai vertinamas. Taip pat ir tarp keleivių jis buvo gerbiamas už tai, kad mielu noru visiems patarnaudavo ir jautriai visus suprasdavo. Visiems, kas tik į jį kreipdavosi, jis pagal visą išgalę stengėsi padėti. Visi tarnautojai ir valdiniai gerbė už taktinę ir teisingą jo elgesį. Liudas niekuomet nerėkdavo ir nesikolioldavo, tačiau drausmę palaikydavo griežtai. Visi mielai ir su dideliu atsidėjimu vykdavo jo įsakymus. Tarp draugų jis buvo linksmas ir mylimas.“*

Liudvikas kurį laiką šturmanu dirbo ir Rusijos

L. Stulpino atminimui skirtas paminklinis akmuo „Vėjų rožė“ pažintiniame Jomantų miško take, netoli kapitono gimtinės (Telšių r.). Skulptorius ????? Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Rytų Azijos bendrovės įsigygame šiek tiek didesniame negu „Estonia“ garlaivyje „Lithuania“. Čia jis taip pat gerai užsirekomendavo, tad 1909 m. pabaigoje jam bendrovės valdyba pasiūlė tapti šio garlaivio kapitonu. Pasiūlymą Liudvikas priėmė ir jis šioms pareigoms buvo patvirtintas.

Būdamas ant kapitono tiltelio ir vadovaudamas įgulai jis jautėsi gana tvirtai. Nepaisant to, 1910 m. jūrą gaubiant tirštam rūkui, ši kapitoniui paspendė spąstus – „Lithuania“, kurioje buvo 700 keleivių, netoli Škotijos užplaukė ant uolų. L. Stulpinas nepasimetė, elgėsi profesionaliai. Išsiaiškinęs, kad nukentėjo tik priekinė laivo dalis, jis atsitraukė nuo uolos ir „Lithuania“, lydima anglų kreiserio, buvo nuplukdyta į Newcastle uostą. Aukų tąsyk buvo išvengta.

L. Stulpino darbo metai garlaivyje „Lithuania“ pažymėti ir žygdarbiu. 1910 m. žiemą Baltijos jūroje jo vedamo laivo įgula išgelbėjo skęstančio vokiečių burlaivio įgulą. Už tai L. Stulpinas buvo apdovanotas Vokietijos „Goldene Krone“ III laipsnio ordinu ir Vokietijos Skęstančiųjų gelbėjimo sidabriniumi medaliu.

Vėliau, 1911–1913 m., jis dirbo keleivinio laivo „Birma“, plaukiojusio tarp Rusijos ir Šiaurės Amerikos, kapitonu. Tuo metu „Birma“ buvo vienas didžiausių ir geriausių to laikotarpio keleivinių laivų. Gamta įgulą nuolat išbandydavo. Spaudoje plačiai buvo nušviesta „Birmos“, kurioje plaukė 960 keleivių, akistata su 1911 m. žiemą vandenyne kilusia gamtos stichija – kelias paras siautusia audra (orkanu). Jos metu buvo nutrauktos ir į vandenyną

(Nukelta į 10 p.)

Atminimo lenta Klaipėdoje, prie namo Sankryžos g. 7, kuriame 1933–1934 m. gyveno pirmasis Lietuvos uosto kapitonas L. Stulpinas. Skulptorius Justas Mickevičius, architektas Petras Šadauskas. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

nuneštos laive turėtos gelbėjimo valtys. Bangoms sudaužius laivo viršutinio denio patalpų duris, vanduo net buvo pradėjęs veržtis į laivo vidų. To dar neužteko. Audros metu sugedo laivo variklis, tačiau net ir tokioje situacijoje laivo įgula, vadovaujama didelę jūrininko patirtį turinčio, racionaliai maštančio, tiksliai nurodymus duodančio L. Stulpino, nepasimetė. Variklis buvo suremontuotas ir laivas, plaukdamas toliau, pasiekė galutinį maršruto tašką – Niujorką.

L. Stulpino darbas garlaivyje „Birma“ bene dažniausiai tarp jūreivių prisimenama dėl to, kad šis laivas 1912 m. balandžio 14d. Atlanto vandenyne Didžiosios Britanijos keleiviniam laivui „Titanikas“ patyrus nelaimę, būdamas apie 100 jūros mylių nuo „Titaniko“, vienas pirmųjų priėmė „Titaniko“ pagalbos šau-

kinius, pasikalbėjo su tragedijos ištikto laivo jūrininkais bei, L. Stulpinui nurodžius, pakeitė maršrutą ir pasuko į jų nurodytą nelaimės vietą, kurią turėjo pasiekti po 6–8 valandų. Laivo kapitonas tada iš karto paskyrė 15 papildomų kūrėjų, kad laivo varikliai dirbtų visu pajėgumu, įgula pasiruošė priimti, šildyti ir maitinti į nelaimę patekusius žmones, bet.... „Titaniko“ jūreiviai, matyt, panikuodami suklydo ir „Birmos“ jūreiviams nurodė netikslias laivo koordinatas, tad L. Stulpino vedamam laivui vandenyne pasiekus nurodytą vietą, jokio laivo ten nebuvo – priekyje matėsi tik ledkalnis. Kaip yra žinoma, likusius gyvus „Titaniko“ keleivius tąsyk išgelbėjo į nelaimės vietą atskubėjęs laivas „Carpathia“.

Metams einant patirties ir įgūdžių daugėjo, Liudvikas tapo vienu geriausių Rytų Azijos bendrovės laivyno kapitonu. Prieš prasidedant Pirmajam pasauliniam karui ši bendrovė L. Stulpinui patikėjo didžiausio savo garlaivio – „Rossija“ – kapitono pareigas (šio laivo kapitonu jis buvo 1913–1918 metais). Vystant karui šis laivas buvo rekvizuotas karo laivyno reikalams. L. Stulpino vadovaujama įgula karo laikotarpiu Baltijos jūra plukdė kareivius ir šaudmenis, gavusi nurodymą, persekiodavo prieš transportinius laivus. Už nuopelnus lietuvių kapitonas Liudvikas Stulpinas buvo apdovanotas Šv. Stanislovo ordinu su kalavijais, buvo išrinktas Baltijos jūrininkų sąjungos pirmininku.

Karo metais (1915-aisiais) Veronikos ir Liudviko Stulpinų šeimoje gimė antrasis sūnus – Aleksandras.

L. Stulpino skulptūrinis biustas Klaipėdoje, prie namo Sankryžos g. 7, kuriame 1933–1934 m. gyveno pirmasis Lietuvos uosto kapitonas L. Stulpinas. Skulptorius Justas Mickevičius, architektas Petras Šadauskas

Po Rusijoje įvykusio bolševikų perversmo Liudvikas naujai Rusijos valdžiai nepritarė. Po Rusijoje įvykusios revoliucijos L. Stulpinas 1918 m. buvo suimtas, uždarytas į Helsinkio kalėjimą, įtariant, kad jis, neva, norėjęs parduoti Rusijos Rytų Azijos kompanijos laivus. Jei šie įtarimai būtų pasitvirtinę, jam būtų grėsusi mirties bausmė. Liudvikui į pagalbą atėjo jūrininkai. Jiems užtarus, kapitonas buvo paleistas į laisvę, o laivas „Russia“ perduotas tarptautiniam Raudonajam kryžiui. Vėliau L. Stulpinas kurį laiką gyveno Danijoje, laivu „Russia“ plukdydavo pabėgėlius. Po to jis Latvijoje užsiėmė verslu – bandė verstis miško prekyba.

1918 m. L. Stulpinui sutikus, jis buvo paskirtas Lietuvos Respublikos konsulu Liepojoje. Eidamas šias pareigas Liudvikas lankėsi Londone, ragino įvairių garlaivių kompanijų savininkus

steigti Lietuvos prekybos laivyną. To nebuvo padaryta, nes tais metais Lietuvos valdžia dar nebuvo numačiusi, kad šalis turi turėti savo laivyną.

1923 m. pradžioje, kai Klaipėda buvo prijungta prie Lietuvos, Liudvikas gavo kvietimą sugrįžti į Lietuvą ir pradėti vadovauti Klaipėdos uostui. Kvietimą jis priėmė ir, metęs savo verslą Latvijoje, patyręs didžiulius nuostolius, sugrįžo į Lietuvą, įsikūrė Klaipėdoje ir 1923 m. vasarą iš Ričardo Visockio perėmė Klaipėdos uosto viršininko pareigas. Tais metais jam teko rūpintis ir Lietuvos laivyno steigimu, uosto plėtra, naujų laivų paieškomis, jų pirkimu, senų ir sugedusių remontu, jūros uosto ir jūreivystės populiarinimu šalyje, jūrininkų mokyklos steigimu, gintaro kasybos prie Juodkrantės organizavimo darbai.

1924 m. vasarą uosto viršininko pareigas jis perdavė suformuotai Klaipėdos uosto tarybai.

Dirbdamas Klaipėdos uosto viršininku ir vėliau (iki savo mirties 1934 m.) jis ėjo ir Klaipėdos uosto kapitono pareigas. Tuo laikotarpiu Liudvikas kartu su bendraminčiais įsteigė Lietuvos jūrininkų sąjungą, buvo išrinktas šios sąjungos garbės pirmininku.

1929 m. L. Stulpinas apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu už nuopelnus plėtojant Lietuvą kaip jūrų valstybę.

Savo gyvenimu ir darbais L. Stulpinas yra tapęs Lietuvos kaip jūrinės valstybės ambicijų simboliu.

L. Stulpinas po sunkios ligos mirė 1934 m. liepos 15 d. Klaipėdoje. Jo paskutinis priešmirtinis prašymas buvo: „Palaidokite

Iš kairės: antkapinis paminklas, L. Stulpino amžinojo poilsio vietoje stovėjęs 1980 m. (S. G. Ilgūno nuotrauka), ir vietoje jo 1990 m. pastatytas skulptoriaus Regimanto Midvikio ir architekto Adomo Skiezglėlo sukurtas antkapinis paminklas (fotoreprodukcija iš RKIC archyvo)

mane prie jūros...“. Ši kapitono valia buvo įvykdyta – jo palaikai amžinam poilsiui atgulė Smiltynės Kopgalio kapinėse.

Sovietinės valdžia stengėsi, kad žmonės L. Stulpino asmenybę ir jo nuopelnus Lietuvai pamirštų. Šalyje prasidėjus Atgimimui, 1988 m. buvo įkurta iniciatyvinė grupė L. Stulpino atminimui įamžinti (grupės pirmininkas – jūrininkas Kazimieras Povilaitis). Ji pasirūpino, kad Smiltynės Kopgalio kapinaitėse būtų atstatytas nugriautas L. Stulpino paminklas, pastatytas skulptūrinis biustas prie namo, kuriame gyveno ir dirbo pirmasis Klaipėdos uosto kapitonas L. Stulpinas. Grupės darbas davė rezultatus: 1990 m. birželio mėn. Smiltynės Kopgalio kapinaitėse atidengtas paminklas, skirtas L. Stulpinui (skulptorius Regimantas Midvikis, architektas Adomas Skiezglėlas), o 1991 m. liepos mėnesį Klaipėdoje, prie namo Sankryžos g. 7, kuriame

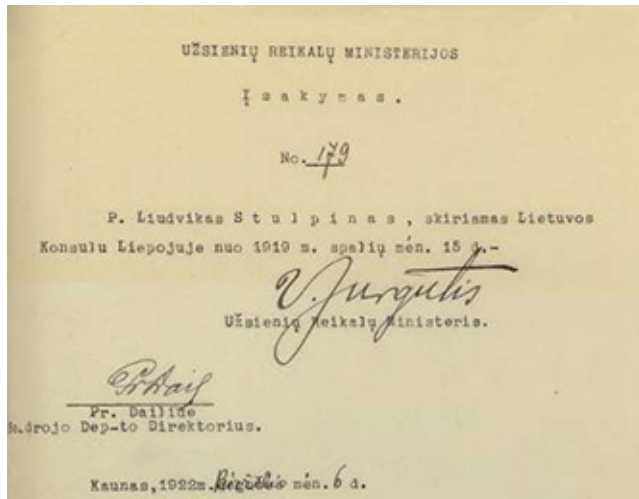
1927–1933 m. gyveno L. Stulpinas, atidengta memorialinė lenta ir skulptūrinis biustas (skulpt. Justas Mickevičius, archit. Petras Šadauskas). Tais pačiais metais skulptorius Motiejus Narbutas sukūrė medalį „Jūrų kapitonas Liudvikas Stulpinas“.

1997 m. Klaipėdos 28-ajai vidurinei mokyklai buvo suteiktas jūrų kapitono Liudviko Stulpino vardas. 2006 m. joje atidarytas pirmojo Klaipėdos uosto kapitono muziejus.

2008 m. sukurtas dokumentinis filmas „Liudvikas Stulpinas. Pirmasis Klaipėdos uosto kapitonas“. Tų pačių metų rugpjūčio 22d. pažintiniame Jomantų miško take (Telšių r.), netoli kapitono gimtinės, atidengtas paminklinis akmuo „Vėjų rožė“.

2013 m. Susisiekimo ministerija įsteigė kasmetinį per Klaipėdoje vykstančią Jūros šventę įteikiamą apdovanojimą „Jūrų kapitono Liudviko Stulpino me-

(Nukelta į 12 p.)

Įsakymas dėl L. Stulpino skyrimo Lietuvos Konsulu Liepojoje (Latvija) nuo 1919 m. gegužės 15 d. Originalas saugomas Lietuvos valstybės archyve

dalis“. Šios šventės metu yra pagerbiamas ir pats Liudvikas Stulpinas. 2016 m. gruodžio 4 d., minint L. Stulpino 144-ąsias gimimo metines, Lietuvos jūrininkų sąjungos, Jūrų kapitonų klubo ir asociacijos „Jūros veteranai“ iniciatyva bei rūpesčiu Klaipėdoje, ant namo, kuriame 1933–1934 m. gyveno kapitonas L. Stulpinas (Tilžės g. 9), sienos atidengta paminklinė lenta su L. Stulpino bareljefu (skulpt. Gintaras Jonkus). Šiame name dabar veikia Klaipėdos miesto savivaldybės I. Kanto viešosios bibliotekos Jaunimo skyrius. 2018 m. birželio 9 d. Telšių miesto meno ženklų galerijoje po atviru dangumi šalia Masčio ežero atidengtas ir paminklas, skirtas L. Stulpinui (skulpt. Saulius Juchnevičius).

L. Stulpinas Lietuvoje pradėjo rašyti garbingą Lietuvos jūrinės valstybės laivų kapitonų, Klaipėdos jūros uostų viršininkų istoriją. Ją pratęsė Juozas Andžejauskas, Bronius Krikštopaitis, Zigmantas Domeika, Feliksas Marcinkus, Benediktas Monkevičius, Eduardas Sliosraitis, Juozas Kaminskas, Antanas Kaškelis, Alfonsas Urbelis. Jų pėdomis eina ir šių dienų Lietuvos jūrininkai.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Tijūnelis R., Bekėža P., Laivynas, jūra ir tauta, Klaipėda, 1999.
2. Mažosios Lietuvos enciklopedija <https://www.mle.lt/straipsniai/liudvikas-stulpinas>.
3. Visuotinė lietuvių enciklopedija <https://www.vle.lt/straipsnis/liudvikas-stulpinas/>.
4. Laisvoji enciklopedija https://lt.wikipedia.org/wiki/Liudvikas_Stulpinas.
5. <http://www.albatrosas.lt/Sovietmeti-pamirtas-uosto-kapitonas-p653.html>.

Liudas Alseika – dviračių turizmo pradininkas Lietuvoje

Parengė Jurgis Želvys

Liudas Alseika (centre) su Saugų mokyklos mokiniais Klaipėdos kraštotyros muziejuje apie 1958 metus. Fotografas nežinomas. Nuotraukos originalas saugomas Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje

Liudas Alseika (1887–1960) – pedagogas, muziejininkas, kraštotyrininkas, esperantininkas. Plačiausiai jis žinomas kaip dviračių turizmo pradininkas Lietuvoje.

L. Alseika gimė 1887 m. balandžio 25 d. netoli Kuršėnų (Šiaulių r.) buvusiam Kvietkelių dvare gyvenusių bajorų šeimoje. Iš pradžių mokėsi Šiaulių gimnazijoje. Baigęs 6 gimnazijos klases, išvyko į Rusiją. Studijavo Ufos (Baškirija) aukštojoje geodezijos mokykloje, kurią baigė 1910 m., įgydamas inžinieriaus geodezininko specialybę. Vėliau dirbo Urale, Besarabijoje (dabar Moldova), Kaukaze, Vidurinėje Azijoje. Mokytojavo Vladivostoke.

1921 m. grįžo į Lietuvą, dirbo geodezininku Kėdainiuose, Biržuose, Ukmergėje, keletą metų mokytojavo Ignalinoje, Klaipėdoje. Uostamiestyje veikusiam žemės ūkio technikume vadovavo kursams, dėstė gamtos mokslus.

Praktikavo vegetarizmą, buvo laisvamanis.

Pagarsėjo kaip esperantininkas. Buvo Tarptautinės esperanto lygos generalinis atstovas Lietuvoje.